

ŠIAULIAI UNIVERSITY

Inga Iždonaitė-Medžiūnienė

SUBSTANTIATION OF TOURISM
MANAGEMENT STUDENTS' SOCIAL
COMPETENCE MODELING

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Education Science (07 S)

Šiauliai, 2009

The research0 was conducted in 2004–2009 at Šiauliai University

Scientific Adviser:

Prof. dr. **Romualdas Malinauskas** (Lithuania Academy of Physical Education, social sciences, education science – 07 S)

Consultants:

Prof. Habil. Dr. **Audronė Juodaitytė** (Šiauliai University, Social Sciences, Education Science – 07 S)

Assoc. Prof. dr. **Linas Žalys** (Šiauliai University, Social Sciences, Economics – 04 S)

Dissertation is to be defended at Doctoral Board of Education Science of Šiauliai University:

Chairman

Prof. habil. dr., Academic of Russia Academy of Social and Education Science **Vytautas Gudonis** (Šiauliai University, Social Sciences, Psychology – 06 S, Education Science – 07 S)

Board members:

Prof. Habil. Dr. **Audronė Juodaitytė** (Šiauliai University, Social Sciences, Education Science – 07 S)

Prof. Dr. **Romualdas Malinauskas** (Lithuania Academy of Physical Education, Social Sciences, Education Science – 07 S)

Dr. **Šarūnas Šniras** (Lithuania Academy of Physical Education, Social Sciences, Education Science – 07 S)

Assoc. prof. dr. (HP) **Vaiva Zuzevičiūtė** (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Education Science – 07 S)

Opponents:

Prof. habil. dr. **Kęstutis Pukelis** (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Education Science – 07 S)

Assoc. prof. dr. **Aušra Kazlauskienė** (Šiauliai University, Social Sciences, Education Science – 07 S)

Dissertation is to be defended in Doctoral Board of Education Science public meeting, which is to take place at 11 a. m., 8th of May 2009, Room 205 (2nd floor) at the Conference hall of Šiauliai University library.

Address: Vytauto st. 84, LT-76352, Šiauliai, Lithuania.

The summary of the dissertation was sent on 7th April 2009.

The dissertation is available at the library of Šiauliai University.

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

Inga Iždonaitė-Medžiūnienė

TURIZMO VADYBOS STUDENTŲ SOCIALINĖS
KOMPETENCIJOS MODELIAVIMO
PAGRINDIMAS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, edukologija (07 S)

Šiauliai, 2009

Disertacija rengta 2004–2009 metais Šiaulių universitete

Mokslinis vadovas:

Prof. dr. **Romualdas Malinauskas** (Lietuvos kūno kultūros akademija, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Konsultantai:

Prof. habil. dr. **Audronė Juodaitytė** (Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Doc. dr. **Linas Žalys** (Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, ekonomika – 04 S)

Disertacija ginama Šiaulių universiteto Edukologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas

Prof. habil. dr., Rusijos pedagoginių ir socialinių mokslų akademijos akademikas **Vytautas Gudonis** (Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, psichologija – 06 S, edukologija – 07 S)

Nariai:

Prof. habil. dr. **Audronė Juodaitytė** (Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Prof. dr. **Romualdas Malinauskas** (Lietuvos kūno kultūros akademija, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Dr. **Šarūnas Šniras** (Lietuvos kūno kultūros akademija, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Doc. dr. (HP) **Vaiva Zuzevičiūtė** (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Oponentai:

Prof. habil. dr. **Kęstutis Pukelis** (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Doc. dr. **Aušra Kazlauskienė** (Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – 07 S)

Disertacija bus ginama viešame Edukologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2009 m. gegužės 8 d. 11.00 val. Šiaulių universiteto bibliotekos konferencijų salėje (2 aukštas, 205).

Adresas: Vytauto g. 84, LT-76352, Šiauliai, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2009 m. balandžio 7 d.
Su disertacija galima susipažinti Šiaulių universiteto bibliotekoje.

Introduction

Modern social life and social environment are based not only on traditions, but permanent creation and renovation of reflexive knowledge (Gudauskaitė, 2007). Permanent analysis and modification of social activities are related to new information collection and new knowledge creation. While creating knowledge, individual participates in education process, which helps to develop not only professional, but also social competence. Appropriate level of individual competence ensures possibilities of successful task completion and result seeking. Social competence is essential in preparing specialists for labor market (Research of management and business administration specialist demand, 2007).

Research of Lithuania higher education study program quality shows that study programs are oriented towards education of future specialists; however, social skills and their development are not stressed enough. Only 16% of respondents mentioned social skills development during study years (Pukelis, Pileičikienė, 2006). The research also determines other skills, which are very important to be developed in university education. According to the research results of study program heads, it becomes clear that quite enough attention is paid to team work skills during study years – the significance rate is 2,4 out of maximum 3, while the significance rate of social skills is only 1,8 out of maximum 3 (Pukelis, Pileičikienė, 2006). The idea is that development and modeling of future specialists' social competence is quite restricted.

The “Agency of perspective innovations” has completed qualitative and quantitative research of management and business administration specialist qualification demand. The research results show that most of attention is paid to courses of social sciences and humanities, to the developed general skills and social competence (Research of management and business administration specialist demand, 2007). The survey data of students and employers research shows that managers should additionally acquire skills of information technology application, decision making skills in dynamic environment, and responsibility for the decisions; as economic, social and cultural processes require managers to develop not only professional competences, but social, cultural and entrepreneurship competences as well.

Moreover, research of organization specialist competence demand highlights that communicative, cooperative and value-based skills are extremely important (Gudauskaitė, 2007). Therefore, social competence as a complex of cooperation, communication, values and other skills, has to be modeled accurately. Such authors as K. Pukelis (2004), R. Laužackas (2005), Gudauskaitė (2007) researched the area of labor market and future specialist demand.

In foreign literature Stuart-Hoyle (2003) highlights the main objective of tourism study programs. It is to educate students for labour market in tourism industry. However, P. Petrova ir P. Mason (2004) notified the fact that quite a number of tourism students has experienced difficulties during the employment process in tourism area.

This is against the general policy of higher education development, which is oriented towards specialist employment and economic wealth (Petrova ir Mason, 2004; Dearing, 1997). That is why, research of relation between tourism specialist competence (especially social competence) and tourism labor market demand becomes of special importance. Even in 1999 the completed research notifies the growing number of tourism study programs, which could highlight the shortage of tourism study programs' unification (Airey ir Johnson, 1999).

Baum (1995), Amoha & Baum (1997), and Thomas & Long (2001) focus on the gap between tourism business and tourism studies, of which students are not accepted as qualified specialists for tourism industry. Petrova & Mason (2004) as well as Busby & Fiedel (2001) agree that a gap between tourism labor market and tourism study programs exists. It is obvious because of lack of research that would help to learn more about tourism labor market views focusing on tourism specialist education (Petrova ir Mason, 2004).

While analyzing other scientists' research results, such research areas are highlighted as tourism study program standardization and assessment (Negi, 2008), development of human resource in tourism (Srivastava & Srivastava, 2008; Baum, 1995; Lee-Ross, 1999), assessment of work values (Chen, 2007), evaluation of future tourism specialist skills (Zehrer, Frishhut ir Kausl, 2007; Zehrer, Siller, Altman, 2006; Thomas, Long, 2001), learning quality in tourism studies (Carmichael, 2007), innovations and education in tourism (Sheldon, 2007; Uhli, 2006; Airey, Johnson, 1999; Amoha, Baum, 1997; Ineson, Kempa, 1996; Leslie, Richardson, 2000; Ryan, 1995), research of

socio-cultural aspects in tourism (White, 2006), and professional education (Mitchel, 2006; Parsons, Care, 1991).

The scientific research helps to find out that most authors researched separate educational aspects and development of skills and competences; however, they do not focus on the details of tourism management students' social competence modeling. It is understood more than communication with surrounding environment. Social competence as a multidimensional construction includes cooperation, workplace skills, solution of various situations and value formation. Questions of relation between labor market expectations and tourism management students' social competence modeling should undoubtedly be based on its component modeling.

The **practical topicality** of the research problem is revealed in the context of Lithuania higher education reform and present economic situation of the country, when permanent education and learning are valued as a means guiding an individual to stay competitive in order to find a niche in the labor market. Therefore, the area of limited research of tourism management students' social competence modeling problem becomes topical. This **scientific problem** is formulated on the ground of such questions:

- How to model social competence of tourism management students?
- What is the change of social competence components' level of tourism management students in university studies?

In order to find the answers to these questions, **hypothesis** is raised:

Hopefully, substantiation of tourism management students' social competence modeling will be revealed if:

- Components of tourism management students' social competence include communicative, cooperative, workplace, situational and value-based competence.
- Researched *macro* environment reveals views towards tendencies and problems of tourism management students' social competence development at university level.
- Researched *micro* environment determines the level of tourism management students' social competence in university education.

The hypothesis is being tested by inductive thinking while analyzing and generalizing qualitative and quantitative research data gathered

using survey and document content analysis. Moreover, a deductive logic allows substantiating the research data after generalizing knowledge about research phenomenon (object).

The research problem questions and the hypothesis determine the **research object**, which is modeling of tourism management students' social competence. The **research subject** is substantiation of tourism management students' social competence, its evaluation and study method analysis.

In order to check the hypothesis, the **research aim** is formulated – to reveal the substantiation of tourism management students' social competence modeling. **The objectives of the dissertational research** are as follows:

1. To analyze the concepts of competence and social competence, revealing the components of social competence and their modeling;
2. To reveal theoretical aspects of applied study methods for social competence model realization;
3. To research tendencies and problems of tourism management students' social competence development in universities based on expert view;
4. To evaluate tourism management 1st and last year bachelor and master students' social competence level, which will determine the change of social competence level;
5. To substantiate the model of tourism management students' social competence.

The design and research itself is based on such theories and statements of education and contiguous sciences:

- **Constructivism theory (Pollard, 2006; Martišauskienė, 2008; Patry, Weinberger, 2004)**, which states that learning is not only acquiring knowledge, but an active process of knowledge creation based on personal experience as well. Specifically, theory of social constructivism (P. L. Berger ir T. Luckman) focuses on relation between learning process and social environment.
- **Social development theory (Vygotsky, 1978)**, that focus on social interaction as significant in learning development process. Social learning is prior development.

- **Discovery learning theory (Bruner, 1967)**, which states that a learner uses his or her experience and knowledge in education, which is the process of new facts, relationships discovery and new knowledge creation.
- **Individual psychology theory (Adler, 2004)**, which points out the feeling of belonging. Individuals seek to belong to community or a group and feel being valued. Personality cannot be divided into parts. Consciousness and subconsciousness act towards one direction; it seeks to save feeling of value.
- **Theories of humanistic education and psychology (Rogers, 1983; Maslow, 2006)**. Humanistic education is a theory of a learner focused education through active/experimental study methods. Humanistic psychology is a theory substantiating the hierarchy of individual needs and self-actualization.
- **Education modeling theory (Denisovas, 2003; Bitinas, 2006; Nemčinov, 1965)**, which highlights the main principles applied in this dissertation. Modeling is substantiated by principles of systemic analysis and the statement saying that modeling is in between reality and thinking result.

Research methods are:

1. Scientific literature analysis to substantiate modeling of tourism management students' social competence;
2. Survey applied to determine the level of tourism management students' social competence and to learn about the used study methods;
3. Expert interview to reveal tendencies and problems of tourism management students' social competence training;
4. Comparative analysis used to compare the change of social competence components' level in quantitative research and expert views in qualitative research;
5. Content analysis used to analyze study regulation documents;
6. Context analysis used to analyze data of qualitative research in academic and business contexts;
7. Statistical analysis based on SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) computer program and used to prove statistical reli-

ability of quantitative data and to determine the change of social competence components' level.

The **scientific novelty** is revealed in these statements:

1. Tourism management students' social competence was substantiated on the theoretical basis;
2. Model of tourism management students' social competence was empirically tested focusing on tendencies and problems of university education;
3. Tourism management students' social competence level was evaluated in university studies;
4. Scheme of tourism management students' social competence modeling was framed.

The theoretical basis of tourism management students' social competence modeling and its research methodology prove the **theoretical importance** of the dissertation.

The **practical importance** of the research focuses on the idea that tourism management students' social competence should be modeled according to the framed scheme with the main elements such as social competence components and analyses of macro and micro environments. The research results, generalizations and recommendations will help to appropriately renew tourism study programs, procedures of university education and other education development documents not only at local, but national level as well.

Structure of the dissertation: introduction, 2 parts, conclusions, recommendations, literature and annexes. The length of the research is 165 pages without annexes (35 tables and 45 figures) and 471 literature sources.

CONTENTS OF THE DISSERTATION

INTRODUCTION

1. THEORETICAL BASIS OF TOURISM MANAGEMENT STUDENTS' SOCIAL COMPETENCE MODELING

- 1.1. Peculiarities of social competence concept
- 1.2. Tourism management students' social competence components and their modeling
  - 1.2.1. Modeling of communicative competence
  - 1.2.2. Modeling of cooperative competence
  - 1.2.3. Modeling of workplace competence
  - 1.2.4. Modeling of situational competence
  - 1.2.5. Modeling of value-based competence
- 1.3. Modeling of active /experimental education to develop tourism management students' social competence
- 1.4. Peculiarities of adult social competence modeling

2. EMPIRICAL RESEARCH OF TOURISM MANAGEMENT STUDENTS' SOCIAL COMPETENCE MODELING

- 2.1. Methodology and methods of the research
- 2.2. Tourism management studies analysis: aspect of social competence
- 2.3. Modeling of tourism management students' social competence: expert view
- 2.4. Dynamics of tourism management students' social competence components in study process
- 2.5. Modeling of tourism management students' social competence

CONCLUSIONS

RECOMMENDATIONS

DISCUSSION

LITERATURE

ANNEXES

SUMMARY OF DISSERTATION CONTENTS

PART 1. Theoretical basis of tourism management students' social competence modeling

Chapter 1.1. „Peculiarities of social competence concept“ reveals the definition of competence and its multidimensional manner with reference to R. Laužackas (2005), V. Žydžiūnaitė (2005), P. Jucevičienė, D. Lepaitė (2000), A. Čepienė (2007), J. Jocienė (2007), J. Valiulienė (2007), D. Stukaitė (2000). Kirschner P. *et al.* (1997) and Westera W. (2001) agree that specialist competence consists of separate functional competences, including skills, abilities, values, knowledge, views, and perception. Such a definition of a competence is a key for social competence analysis.

In general, it is obvious that social competence is the whole of social and non-social skills; even, it is noticed that social competence definition limited to skills identification does not clarify and even diminishes the meaning of social competence. That is why, Š. Šniras & R. Malinauskas (2006) offer not to focus only on social skills while evaluating social competence, since it is a multidimensional concept. Because of this, social competence includes certain components, which are not only a set of social skills, but of individual knowledge, abilities, emotional reactions and perception as well. The author of the dissertation keeps such hierarchical structure of social competence: knowledge, abilities, perception, emotions, *etc.* compose separate components that frame social competence.

Chapter 1.2. „Tourism management students' social competence components and their modeling“ in detail highlights components of social competence and their modeling.

Communicative competence simply understood as verbal or non-verbal articulation is compared to linguistic or other sensory competence. Scientific literature analysis substantiates the model of communicative competence that include language abilities (linguistic competence), understanding of rules and norms for individual interaction (socio-cultural competence), understanding of speech contents (referential competence), communication through verbal and nonverbal means

(socio-linguistic competence), communication based on spoken or written texts (discourse competence).

Cooperative competence as a component of social competence includes communication through relationships, working activities and training. On the basis of scientific synthesis, it is presumed that cooperative competence includes cooperation (encouragement in activities, negotiation art, dialogue, giving instructions, etc.), management (time, resource, conflict, self-control, stress, competition, risk, anxiety, etc.), interpersonal abilities (leadership, giving support, self-respect, self-actualization, understanding, active listening, etc.), creativity (direct learning, professional learning, cooperative learning, learning at workplace, etc.).

Workplace competence is often related to professionalism and ability to apply most of professional skills in order to reach results of certain activities. In general it can be related to workplace competence. Since career competence is connected to employee selection criteria (Valackienė, 2005) such as suitability and skills, it means that specialists are selected on the basis of their knowledge, abilities, consciousness, perception that are vital in demonstrating workplace competence.

Situational competence as a component of social competence is oriented towards situational solutions completing certain tasks and seeking for certain situation decision results. The appropriateness of situational decision depends on individuals or their team situational competence level. It is usually revealed through teamwork while making situational decisions. Modeling of situational competence is coordination of situational interest, cognition, situational character perception, situational analysis and decision making. The suitability of this process depends on the level of individual situational competence.

Value based competence as a component of tourism management students' social competence is not researched especially in tourism education. Often such research is related to moral competence or individual moral responsibility and values that focus on moderation as a strength (accuracy, self-regulation, etc.), intellectual strengths (curiosity, wish to learn and develop, etc.), theological strengths (hope, religion, love, etc.), and other interpersonal strengths (modesty, genome, gentleness, etc.).

Chapter 1.3. „Modeling of active / experimental education to develop tourism management students' social competence“ substantiates the significance of active / experimental training and learning methods when modeling tourism management students' social competence. Modeling of these methods is presented in detail in this chapter.

Modeling of Cognitive learning

This theory encompasses training and learning process naturally connected to authentic activity, context or culture (Brown, Collins, Duguid, 1989, Sluckuvienė, 2004). Such a concept allow to create authentic tasks that are complex enough for students to solve by themselves, but not too difficult, so that the tasks could be solved with partners or trainers who usually model processes of learning / training.

Modeling of Cooperative learning

Cooperative learning is based on constructivism and social development theories and is understood as a method complex that helps students to acquire certain course contents. Cooperative learning / training happens in social context, where individuals have opportunities to make contacts (Grybauskienė, Žebrauskienė, 2006). Such a view towards learning / training includes organizational, social interaction, motivational, and cognitive aspects.

Modeling of Goal-based scenarios

R. C. Shank (1992) states that goals are the ground of individual learning / training, and they are usually reached together with the desire to change your knowledge base. Sometimes such a model is called simulation, where learners understand their roles for certain tasks and are able to apply these roles in scenarios. In order to achieve goals (complete certain tasks), special skills, abilities and knowledge are essential. In goal-based scenarios evaluation and assessment is more important than methods of task completion.

Modeling of Project-based learning (Guided design process)

This education model is based on developing problem solving skills in certain contexts. It is broadly used in business and industry studies (White, Coscarelli, 1986) and is applied through self-learning and primary knowledge to solve a problem. Sometimes scientific literature presents problem-based learning as a guided design process or group projects that give an opportunity to learn, develop problem solving skills, and motivate intellectual thinking: recall, translate, manipulate / manage, interpret, choose, foresee, etc.

Modeling of Problem-based learning

Problem-based learning begins with problem identification, learning facts and skills necessary for certain contexts. According to V. Šveikauskas (2005) an important fact here is active processing of information (that is applying active learning / training methods), activation of prior knowledge, meaning of contents, and knowledge organization and development. This model is based on teamwork, advised by trainer / consultant guiding in solving authentic problems and looking for suitable solving methods (Problem-based learning, 2002).

Modeling of Café Discussion/World Cafe

This model is used as the whole of self-study methods usually organizing private studies of informal training for company employees. It states that learners are wise and creative enough to accept the most difficult challenges and to develop new knowledge working in various contexts (Bunker, Alban, 1997). Therefore, such a model should be directed towards certain groups of learners with special characteristics.

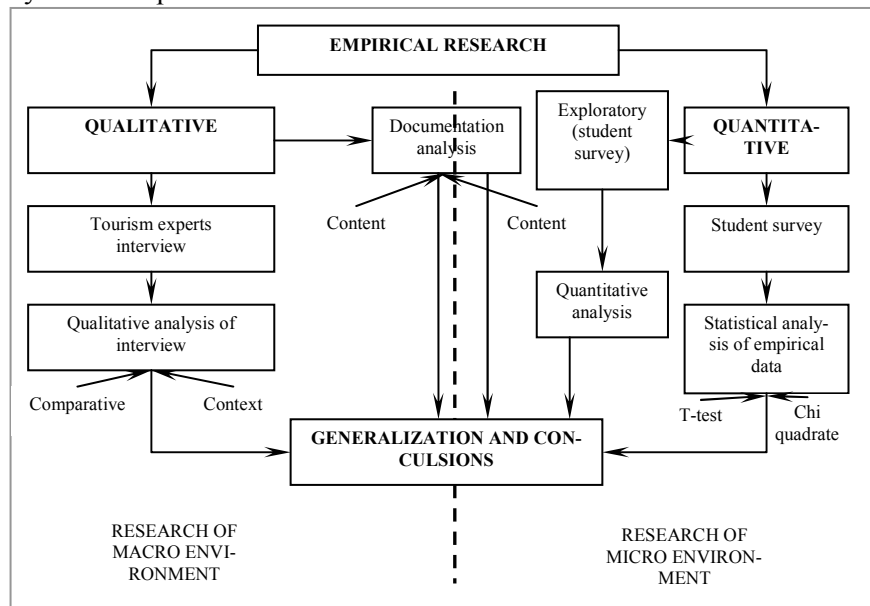
Modeling of other learning / training methods is presented in this chapter.

Chapter 1.4. „Peculiarities of adult social competence modeling“ focuses on comparison of adult education theories. M. Knowles' adult learning theory states that trainers allow learners to participate in teamwork and projects, according to learner interests. That means, active / experimental methods are used to ensure modeling of specialist social competence. On the contrary, S. Brookfield's theory states that self-study method cannot be related to project and teamwork methods as well as common interest use in education process. Therefore, this theory does not focus on social competence development and modeling.

On the basis of scientific literature analysis of the dissertation a model of tourism management students' social competence is presented. It includes such components as communicative, cooperative, workplace, situational and value-based competences.

PART 2. Empirical research of tourism management students' social competence modeling

In *chapter 2.1. „Methodology and methods of the research“* methodology and methods of the empirical research are described. The empirical research is divided into two parts (fig. 1). *First* is qualitative research of tourism management students' social competence development in the aspect of expert view in order to describe social competence development situation. Tourism expert views and experience are researched, identifying problems and discussing tendencies of tourism management students' social competence development. *Second* is quantitative research applied to determine leaning / training methods in tourism management study programs (exploratory research) and to identify the level of tourism management students' social competence (first and last year bachelor and master studies) and statistically show the reliability of the empirical data.

1 fig. Structure of empirical research

Methods of empirical data gathering: survey on the basis of scientific literature analysis (theoretical context analysis) – questionnaires

are prepared to find out the used study methods (exploratory research), and to evaluate components of social competence, and expert interview – structured questionnaire is prepared.

Chapter 2.2. „Tourism management studies analysis: aspect of social competence“ analyses university tourism management bachelor and master studies revealing their regulation in Lithuania higher education sector.

In order to reveal regulation of university studies in higher education sector some documents were analyzed: Tuning project and Dublin descriptors for Bachelor and Master studies (at macro level – international documents), and regulations of management and business administration studies and description of master studies requirements (at micro level – national documents).

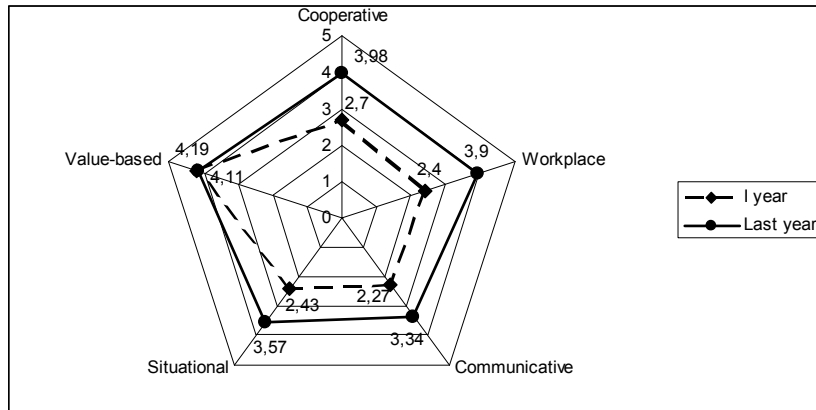
Exploratory research allowed determining that tourism management students' social competence is being modeled and developed through application of mostly passive / directive methods. However, it is not enough to encourage students' critical thinking and modeling and developing social competence of tourism management students.

In *chapter 2.3. „Modeling of tourism management students' social competence: expert view“* data of qualitative research is analyzed. The expert interview helped to identify problems and tendencies of tourism management students' social competence development and modeling.

Comparing the data of academic and business contexts it is noticeable that the main problems of modeling and developing tourism management students' social competence are skills development and value formation. The analysis of business context points out such problems as tourism management students' qualification quality, which is influenced by student motivation and professional development objectives. The academic context data analysis shows such problems as inappropriate formulation of study aims and objectives as well as resource identification. This will lead to the other problem – lack of social competence modeling and developing.

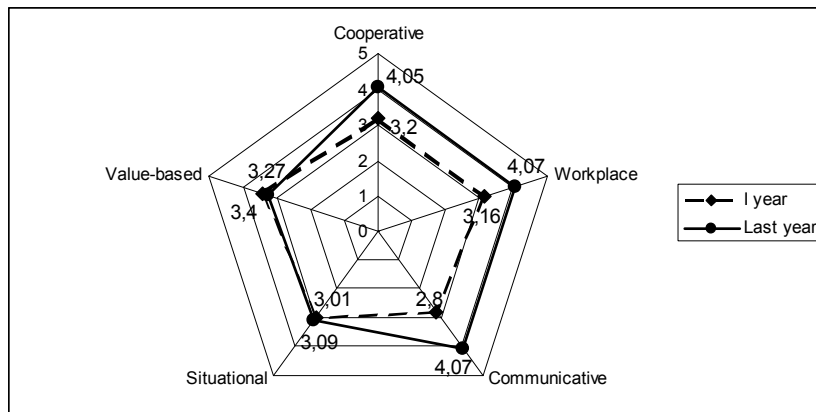
In *chapter 2.4. „Dynamics of tourism management students' social competence components in study process“* results of tourism management students' social competence level according to components are

analyzed. Higher educational institutions participated in the research are coded (A1 & A2). The results of the research are shown in figures 2-5.

2 fig. Social competence components' average value of A1 tourism management bachelor students

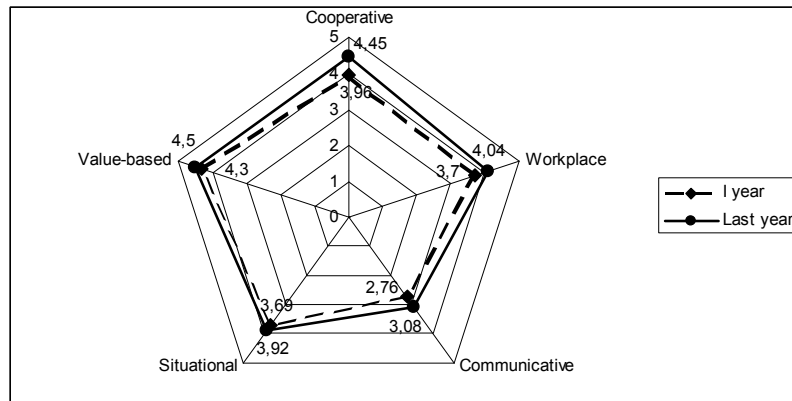
Comparative analysis of A1 first and last bachelor tourism management studies show that the levels of communicative, workplace, cooperative, and situational competence increased from average to high. The level of value-based competence stays unchanged – high level.

3 fig. Social competence components' average value of A1 tourism management master students

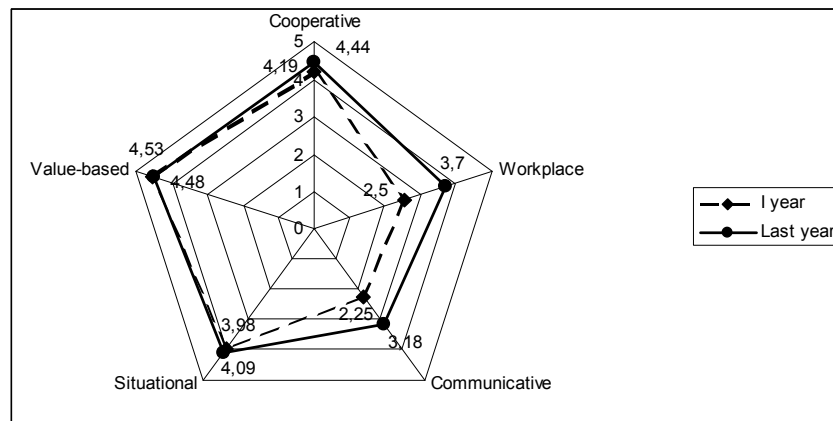
The results of A1 master studies show that the average levels of communicative, workplace, and cooperative competence have changed

from average to high. Value-based and situational competence stays unchanged (of average level).

4 fig. Social competence components' average value of A2 tourism management bachelor students

The average results of A2 tourism management students' social competence show that communicative, cooperative and workplace competence levels have increased from average to high. However, situational and value-based competences do not change (already high) during bachelor studies.

5 fig. Social competence components' average value of A2 tourism management master students

The results of A2 master studies show that the average levels of communicative and workplace competence have changed from average to high. Cooperative, value-based and situational competence stays unchanged (already high level).

In *chapter 2.5. „Modeling of tourism management students’ social competence“*

The qualitative research data states that tourism manager social competence level partly meet needs of labor market. Tourism experts have pointed out the main problems of tourism management students’ social competence modeling. They are organization of tourism studies, method application, and external relationship encouragement.

On the ground of qualitative and quantitative research data analysis it is possible to frame the scheme of tourism management students’ social competence modeling. It is divided into analyses of micro and macro environments. Micro environment analysis includes student research and regulation of higher education studies at a national level, while macro environment is based on tourism experts’ interview and regulation of higher education studies at an international level. Also, tourism management students’ social competence includes components of communicative, cooperative, workplace, situational, and value-based competences.

Conclusions

1. Analysis of social competence concept revealing its components and their modeling

- The analysis of social competence concept proves its multidimensional manner. Scientific literature presents its contents, which include social skills; even though, significance of non-social skills to social competence is also stressed. The concept of social competence is broadened by communicative skills, making and keeping contacts, socially adapting skills, keeping the norms of cultural life, adequately completing tasks.
- Scientific literature synthesis allows explaining the multidimensional manner of social competence paying attention to the fact that the main components of this competence are communicative, cooperative, workplace, situational and value-based

competences, which form one complex set – specialist social competence.

2. Revelation of theoretical aspects of methods applied to realize social competence model

- Scientific literature synthesis reveals active / experimental methods and social competence relationship according to training process stages: knowledge based stage ensures modeling of minimal level of social competence, understanding and application stages ensure the average level, and analysis, synthesis and evaluation stages ensure high level of social competence. Abilities to analyze, synthesize, and evaluate show a high level of social competence.
- Applying active / experimental methods social, competence friendly environment is created. Students are encouraged to reflect, learn from others, and feel responsible not only for individual actions, but the whole team as well. Application of such methods grants a possibility to think critically, learn through action, act creatively, work in teams, and solve problems. These are statements of social competence modeling and development.
- Scientific literature analysis proves the significance of active / experimental methods while realizing the model of social competence. It also confirms that these methods help to acquire more knowledge and skills than do passive methods. The basis of active / experimental methods is communication and cooperation. Moreover, these methods encourage development of workplace, situational and value-based competences. Shortly, active / experimental methods help to realize the model of social competence.

3. Tendencies of tourism management students' social competence development based on expert views

- During the qualitative research experts revealed their experience in tourism area and relations to manager training, as well as they explained their opinion about specialist social competence and its relation to labor market expectations. The problematic areas of tourism management social competence were identified as follows: organization of tourism studies, method

application, and external relationship keeping. They show that tourism managers partly satisfy the needs of labor market.

- Experts notice that there is a lack of skills and individual work, competitive environment is created at work, because other colleagues do not pay enough attention to social competence. Often there is a gap between the levels of employer and employee social competence.

4. Evaluation of tourism management students' social competence level

- The results of exploratory research show that passive/directive methods dominate in educating tourism managers. Such methods as team projects, discussions, reflection and others are rarely applied. This is not enough to guarantee successful modeling of tourism management students' social competence. Even more, teaching / learning methods are not presented in detail in the documents of tourism management study program modules; therefore, it becomes doubtful that variety of them is applied.
- According to the quantitative research data, the level of tourism management students' (first and last year bachelor studies) social competence components is changed. Cooperative, communicative and workplace competence level increases during the years of study. However, the level of value-based and situational competence does not increase.
- The level of students' (master studies) workplace and communicative competence goes up; on the contrary, the level of cooperative competence increased only in one of the universities, and the levels of situational and value-based competence stay unchanged during the years of study.

5. Modeling of tourism management students' social competence

- Experts in qualitative research highlighted the means that would help to successfully model social competence of tourism management students. The main focuses of modeling are internal environment (diagnostic research of study objectives, renovation of resources) and external environment (studying legal documents, initiation of corrections in the process of tourism management studies regulation).

- The main aspects of modeling tourism management students' social competence are as follows: application of active / experimental methods and control through practical and self-study tasks as well as student research. On this basis, descriptors of self-study and practical tasks would serve at developing and modeling specialist competences, including social competence. Cooperation with labor market and controlling institutions (external relationship) would be of high importance in discussing final projects, diploma works, and students' workload tasks.
- On the basis of the theoretical analysis and synthesis as well as empirical research data, modeling of tourism management students' social competence is revealed through the analysis of certain aspects of macro (experts in tourism field and study regulation documents at international level) and micro (tourism management students and study regulation documents at local level) environments.

Recommendations

While modeling tourism management students' social competence it is essential to:

1. Diagnose study needs and identify necessary resources, as well as renew them.
2. Explore legal documentation of tourism management regulation and initiate corrections, offering them to the Center of Study Quality Assessment and Ministry of Education.
3. Ensure application of active / experimental methods in accordance with traditional ones in tourism management studies. University administrative personnel should control documents of study program modules. The application of these methods would be revealed when descriptors of certain modules' self-study and practice tasks are prepared. The declared methods would help to seek for higher level of social competence.
4. Complete surveys of tourism management students in order to determine the variety of methods, using the potentials of existing scientific research centers in certain universities.

5. Relate tourism management workload practice, final projects and diploma papers to labor market interests in order to develop situational decision making, value formation and other skills and competences as well as to present innovation in tourism industry to students.
6. Initiate cooperation with controlling institutions in order to prepare and develop documents of tourism management studies regulation.

Approbation of the doctoral dissertation research:

Publications of dissertation research:

1. **Iždonaitė-Medžiūnienė¹ I.**, Žalys L., Žalienė I. (2008). Communicative competence of tourism and sports managers. *Socialiniai tyrimai*. psl. 56-61 CEEOL, INDEX COPERNICUS.
2. **Janulienė I.**, Žalys L., Žalienė I. (2006). Ugdančio vadovavimo (coaching) metodų taikymas rengiant turizmo vadybos specialistus. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 1 (8), psl. 113-122. ISSN 1648-8776 CEEOL.

Other publications:

1. Žalys L, **Janulienė² I.**, Žalienė I., Šalkauskienė L., Stankevičienė J. (2006). A competence-based manager concept in learning competitive tourism organizations in Lithuania: Aspect of Šiauliai accommodation institutions. *Socialiniai tyrimai*. Nr. 1 (7), psl. 154-160. CEEOL, INDEX COPERNICUS.
2. **Janulienė I.**, Žalys L., Vveinhardt J., Žalienė I. (2005). Human Resource Development In Tourism: Human Resource Training and Knowledge Management. *Tiltai. Priedas: Mokslo darbai*. Nr. 30, psl. 75–82.

International conferences:

1. **Iždonaitė-Medžiūnienė I.**, Medžiūnas R. IX INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE „Social and Economic Challenges for Labour Market“, Latvija, 2008. Pranešimas „Cooperative social competence: aspect of tourism managers in Lithuania higher education“. [1-5]

---

¹ Nuo 2007 m. – I. Iždonaitė-Medžiūnienė

² Iki 2006 m. birželio mėn. – I. Janulienė

2. **Iždonaitė-Medžiūnienė I.**, Medžiūnas R. Ugdymo specialistų komunikacinės kompetencijos ugdymo teoriniai ir empiriniai aspektai. *Mokytojų rengimas XXI amžiuje: pokyčiai ir perspektyvos*. VI tarptautinė mokslinė konferencija. ŠU, 2007-11-23.
3. **Iždonaitė-Medžiūnienė I.**, Medžiūnas R.. Specialistų socialinės kompetencijos ugdymas taikant projektinį mokymo metodą: bendravimo su auditorija aspektas. *Tarpdisciplininis diskursas socialiniuose tyrimuose: patirtis, galimybės ir ribos*. Tarptautinė socialinių mokslų doktorantų ir jaunųjų mokslininkų konferencija (pranešimų santraukos). KTU. 2007-10-19. ISBN 987-9955-25-360-0, psl. 161–164.
4. **Janulienė I.**, Vveinhardt J. Žmogiškųjų išteklių tobulinimas: suaugusiųjų mokymo(-si) efektyvumas ir barjerai. *Verslas – studijos – mokslas 2005*. Tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija. Žemaitijos kolegija: Rietavo vadybos fakultetas, 2005-05-10. ISBN 9986-848-62-8, psl. 14–18.
5. Žalys L., **Janulienė I.**, Žalienė I.. Transformation of Traditional Tourism Organization into a Learning Organization: Aspect of Client Servicing Skills Improvement. *Knowledge-based Economy (Management of Creation and Development)*. International Scientific Conference. Kaunas: Vytautas Magnus University. 22-23 Sept., 2005. ISBN 9955-12-074-6, psl. 285-295.
6. Žalys L., **Janulienė I.** et al. A Competence-based Manager Concept in Learning Competitive Tourism Organizations in Lithuania: Aspect of Siauliai Hotels. *Increasing the Value of Business: New Insights and Approaches*. BIHE 7th Annual International Conference. Riga: Banku Augstskola. Oct.14, 2005. [1-6].

National conferences:

1. **Iždonaitė-Medžiūnienė I.**, Medžiūnas R. Teisės ir vadybos profesinio bakalauro kompetencijų ir mokymo(-si) metodų santykio problema kolegijose. Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija: *Profesinio bakalauro rengimas šiandienos rinkai: problemas ir jų sprendimo būdai*, Lietuva. 2008. psl. 52-57.

REZIUMĖ

ĮVADAS

Šiuolaikinis socialinis gyvenimas, socialinė aplinka remiasi ne tiek tradicijomis, kiek nuolat kuriamu ir atnaujinamu refleksyviu žinojimu (Gudauskaitė, 2007). Nuolatinė socialinių veiksmų analizė ir modifikavimas susiję su naujos informacijos rinkimu, naujų žinių kūrimu. Kurdamas naujas žinias, individas dalyvauja ugdymo(-si) procese, kurio metu gilina ne tik profesines, bet ir socialinę kompetenciją. Tinkamas individo kompetencijos lygis užtikrina galimybes sėkmingai atlikti užduotis ir pasiekti norimą rezultatą. Socialinė kompetencija yra svarbi rengiant specialistus darbo rinkai (Vadybos ir verslo administravimo srities specialistų kvalifikacijų poreikio tyrimas, 2007).

Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų programų kokybės tyrimai rodo, kad studijų programos yra orientuotos į būsimų specialistų plėtrą, tačiau socialiniai gebėjimai ir jų plėtotė labai mažai akcentuojami – atsakymų dažnis 16 proc. (Pukelis, Pileičikienė, 2006). Šis tyrimas įvardija ir gebėjimus, kurių plėtotė yra svarbi universitetinėse studijų programose. Remiantis studijų programų vadovų nuomonės rezultatais (Pukelis, Pileičikienė, 2006) pastebima, kad gebėjimui dirbti grupėje skiriamas pakankamai didelis dėmesys per studijų laikotarpį – svarba vidutiniškai 2,4 iš 3, o socialinių gebėjimų plėtotė nėra tokia svarbi – vertinimas vidutiniškai 1,8 iš 3 (Pukelis, Pileičikienė, 2006). Tai reiškia, kad būsimų specialistų socialinės kompetencijos ugdymas ir jos modeliavimas yra pakankamai ribotas.

VšĮ Socialinių mokslų kolegijos įgyvendintame projekte „Vertinamasis prognostinis verslo vadybos ir administravimo srities specialistų kvalifikacijų poreikio tyrimas“ kokybinį ir kiekybinį verslo srities specialistų poreikio tyrimą, kurio metu buvo apklausti studentai, švietimo srities darbuotojai bei darbdaviai, atliko VšĮ Perspektyvių inovacijų agentūra. Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad didžiausią reikšmę aukštojo mokslo vadybos studijų programose turi socialiniai ir humanitariniai dalykai bei jų modeliuojami ir ugdomi bendrieji gebėjimai ir socialinė kompetencija (Vadybos ir verslo administravimo srities specialistų kvalifikacijų poreikio tyrimas, 2007). Šiuolaikinėje darbo rinkoje svarbiausi tampa pagrindiniai darbuotojo veiklumo gebėjimai: komandinis darbas ir bendravimas, derybų vedimas, atstovavimas, užsienio kalbos

(Vadybos ir verslo administravimo srities specialistų kvalifikacijų poreikio tyrimas, 2007). Studentų, absolventų ir darbdavių apklausos duomenys rodo, kad plėtojant socialinę kompetenciją vadybininkams taip pat yra svarbūs informacinių technologijų naudojimo įgūdžiai, gebėjimas priimti sprendimus dinamiškoje aplinkoje bei atsakomybė už sprendimus, o ekonominiai, socialiniai ir kultūriniai procesai kelia reikalavimus vadybininkams įgyti ne tik profesiniais įgūdžiais paremtas kompetencijas darbui, bet ir socialinę, tarpkultūrinę ir verslumo kompetencijas, kurioms ugdyti nepakanka tradicinio akademinio studijų turinio ir taikomų tradicinių metodų (Vadybos ir verslo administravimo srities specialistų kvalifikacijų poreikio tyrimas, 2007).

Be to, organizacijos darbuotojo kompetencijų poreikio tyrimai rodo, kad ypač reikalingi yra komunikaciniai, bendradarbiavimo įgūdžiai, grįsti vertybėmis (Gudauskaitė, 2007). Todėl rengiant ir įgyvendinant studijų programas, socialinė kompetencija kaip bendradarbiavimo, bendravimo, vertybių saugojimo ir kitų gebėjimų kompleksinis derinys turi būti atsakingai modeliuojamas. Tiriant darbo rinkos ir būsimų specialistų poreikį daug nuveikė šie Lietuvos mokslininkai – K. Pukelis (2004), R. Laužackas (2005), Gudauskaitė (2007).

M. Stuart-Hoyle (2003) užsienio literatūroje akcentuoja, kad pagrindinis turizmo studijų programų tikslas yra rengti studentus darbui turizmo industrijoje. Tačiau P. Petrova ir P. Mason (2004) savo tyrimuose išskiria tai, kad pakankamai daug turizmo studijų programų absolventų susiduria su sunkumais įsidarbindami turizmo sferoje. Tai turėtų prieštarauti bendrai šalių aukštojo mokslo vystymo politikai, kuri yra orientuota į specialistų įdarbinimą ir ekonominę gerovę (Petrova ir Mason, 2004; Dearing, 1997). Todėl svarbūs tampa tyrimai, kuriais galima išsiaiškinti parengtų turizmo srities specialistų kompetencijų (ypatingai socialinės) ir turizmo darbo rinkos poreikių dermės lygį bei padėti akademinėi bendruomenei ir turizmo verslo atstovams sutarti dėl universitetinių turizmo studijų programų tikslų, laukiamo rezultato. Jau 1999 m. atliktuose tyrimuose akcentuojamas turizmo srities studijų programų skaičiaus augimas, kas galėjo sąlygoti turizmo studijų programų uniflikavimo trūkumą (Airey ir Johnson, 1999).

T. Baum (1995), V. A. Amoha ir T. Baum (1997) bei R. Thomas ir J. Long (2001) savo tyrimuose akcentuoja turizmo verslo atotrūkį nuo turizmo studijų, kurių absolventai nėra laikomi tinkamai paruoštais turizmo sričiai specialistais. P. Petrova ir P. Mason (2004), taip pat G.

Busby ir D. Fiedel (2001) pažymi, kad egzistuoja turizmo darbo rinkos ir turizmo studijų organizavimo dermės stoka. Ypač akivaizdu, kad stokojama tyrimų, kuriais būtų galima išsiaiškinti turizmo verslo atstovų nuomonę apie turizmo specialistų rengimą (Petrova ir Mason, 2004).

Analizuojant kitų mokslininkų tyrimų rezultatus, išskiriamos tokios turizmo tyrimų sritys: turizmo studijų programų standartizavimas ir vertinimas (Negi, 2008), turizmo srities žmogiškųjų išteklių plėtra (Srivastava ir Srivastava, 2008; Baum, 1995; Lee-Ross, 1999), darbo vertybių vertinimas (Chen, 2007), būsimųjų turizmo specialistų įgūdžių tyrimai, taip pat ir socialinių įgūdžių tyrimai, (Zehrer, Frishhut ir Kausl, 2007; Zehrer, Siller, Altman, 2006; Thomas, Long, 2001), turizmo studijų mokymosi kokybė (Carmichael, 2007), turizmo inovacijos ir švietimas (Sheldon, 2007; Uhli, 2006; Airey, Johnson, 1999; Amoha, Baum, 1997; Ineson, Kempa, 1996; Leslie, Richardson, 2000; Ryan, 1995), turizmo socio-kultūrinių veiksnių tyrimai (White, 2006), profesinis ugdymas (Mitchel, 2006; Parsons, Care, 1991).

Tyrinėjant mokslininkų darbus pastebima, kad dauguma jų analizuoja atskirus ugdymo (-si) aspektus, tobulinimą, įgūdžių ir kompetencijų vystymą, tačiau nedetalizuoja turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimo. Čia turizmo vadybos studentų socialinė kompetencija suprantama plačiau nei bendravimas su aplinka. Socialinė kompetencija kaip daugiadimensinis konstruktas apima bendradarbiavimą, gebėjimų pasireiškimą darbo aplinkoje, įvairių situacijų sprendimą, vertybių laikymąsi. Derinant darbo rinkos lūkesčius ir turizmo vadybos studentų socialinę kompetenciją, modeliavimo klausimai neabejotinai turi būti siejami su komponentų modeliavimu.

Praktinį problemos aktualumą lemia Lietuvos aukštojo mokslo reforma ir dabartinė šalies ekonominė situacija, kai nuolatinis lavinimasis ir ugdymasis yra vertinamas kaip priemonė, padedanti darbuotojui išlikti konkurencingam siekiant įsitvirtinti darbo rinkoje. Todėl iškyla mokslininkų mažai tirta turizmo vadybininkų socialinės kompetencijos modeliavimo problema. Ši **mokslinė problema** formuluojama tokiais probleminiais klausimais:

- Kaip modeliuoti turizmo vadybos studentų socialinę kompetenciją?
- Kaip kinta turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos komponentų lygis universitetinių studijų metu?

Siekiant atsakyti į probleminius klausimus iškelta **hipotezė**:

Tikėtina, kad turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimo pagrindimas bus atskleistas, jei:

- Socialinės kompetencijos komponentai bus orientuoti į komunikacinę, bendradarbiavimo, darbo aplinkos, situacinę ir vertybinę kompetencijas.
- Ištirta makroaplinka atskleis požiūrį į turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos universitetinio ugdymo tendencijas ir problemas.
- Ištirta mikroaplinka atskleis universitetinių studijų turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos lygį.

Ši hipotezė tikrinama indukcinio samprotavimu, išanalizavus ir apibendrinus kokybinio ir kiekybinio tyrimo duomenis, gautus apklausos ir dokumentų analizės metu, taip pat ir dedukcine logika, tyrimo rezultatus grindžiant apibendrintomis žiniomis apie tiriamąjį fenomeną.

Suformuluoti tyrimo probleminiai klausimai bei iškelta hipotezė leidžia apibrėžti **tyrimo objektą** – turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimas. Šio tyrimo objekto sprendimo paieška, nusakanti mokslinio **tyrimo dalyką**, orientuojama į turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimo pagrindimą, jos vertinimą bei studijų metodų analizę.

Tikrinant iškeltą hipotezę suformuluotas **tyrimo tikslas** – atskleisti turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimo pagrindimą. Disertaciniame darbe keliami tokie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti kompetencijos ir socialinės kompetencijos sąvokas, atskleidžiant socialinės kompetencijos komponentus ir jų modeliavimą;
2. Atskleisti socialinės kompetencijos modeliui realizuoti taikomų metodų teorinius aspektus;
3. Ištirti turizmo vadybininkų socialinės kompetencijos universitetinio ugdymo tendencijas ekspertų požiūriu;
4. Įvertinti turizmo vadybos I ir baigiamojo kursų bakalauro ir magistro studijų studentų socialinės kompetencijos lygį, kuris leis atskleisti socialinės kompetencijos komponentų lygio pokytį;
5. Pagrįsti turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modelį

Planuojant ir atliekant tyrimą, remiamasi ugdymo ir gretutinių mokslų teorijomis ir nuostatomis: konstruktyvizmo teorija (Pollard,

2006; Martišauskienė, 2008; Patry, Weinberger, 2004), socialinio vystymosi teorija (Vygotsky, 1978), mokymosi tyrinėjant teorija (Bruner, 1967), individualiosios psichologijos teorijoje (Adler, 2004), humanistinės pedagogikos ir psichologijos teorijos (Rogers, 1983; Maslow, 2006), ugdymo modeliavimo teorijos (Denisovas, 2003; Bitinas, 2006; Nemčinov, 1965).

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė leido pagrįsti turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimą.
2. Apklausa, taikyta nustatant turizmo vadybos bakalauro ir magistro studijų studentų socialinės kompetencijos lygį bei atliekant žvalgybinį taikomų ugdymo(-si) metodų tyrimą.
3. Ekspertų interviu atskleistos turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos ugdymo(-si) prielaidos ir problemos.
4. Lyginamoji analizė naudota grindžiant socialinės kompetencijos komponentų pokytį kiekybiniame ir ekspertų interviu duomenis kokybiniame tyrimuose.
5. *Content* analizė naudota analizuojant studijų reglamentavimo dokumentus.
6. Kontekstinė analizė atlikta kokybiniame tyrime, analizuojant verslo ir akademinis duomenis.
7. Statistinė analizė, atlikta SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) programine įranga, patvirtina kiekybinio tyrimo duomenų patikimumą ir padeda nustatyti socialinės kompetencijos komponentų pokytį.

Atliktų **tyrimų mokslinį naujumą** pagrindžia šie teiginiai:

1. Teoriškai pagrįstas turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimas;
2. Empiriškai patikrintas turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modelis, kai akcentuojamos universitetinio ugdymo tendencijos ir problemos;
3. Įvertintas universitetinių studijų turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos lygis;
4. Parengta turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimo schema.

Darbo **teorinę reikšmę** lemia tai, kad atskleisti turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimo teoriniai pagrindai ir pagrįsta šios kompetencijos tyrimo metodologija.

Tyrimo **rezultatų praktinis reikšmingumas** tas, kad universitetinių studijų turizmo vadybos studentų socialinė kompetencija turėtų būti modeliuojama remiantis pateikta schema, kurios pagrindiniai elementai yra turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos komponentai, mikroaplinkos ir makroaplinkos analizės. Tyrimo rezultatai, apibendrinimai ir rekomendacijos suteikia galimybę interesų grupėms tinkamai atnaujinti turizmo studijų programas, universitetinio rengimo metodikas bei kitus švietimo plėtros dokumentus ne tik vietiniu, regioniniu, bet ir nacionaliniu lygmeniu.

IŠVADOS

1. Socialinės kompetencijos koncepcijos analizė atskleidžiant socialinės kompetencijos komponentus ir jų modelius.

- Išanalizavus socialinės kompetencijos koncepciją, išryškėja jos daugiadimensiškumas. Mokslinėje literatūroje pateikiamas socialinės kompetencijos turinys, apimantis socialinius įgūdžius, nors akcentuojama ir nesocialinių įgūdžių svarba socialinei kompetencijai. Ši sąvoka išplečiama teigiant, kad gebėjimas bendrauti, užmegzti kontaktus, socialiai adaptuotis, laikytis kultūrinio gyvenimo normų ar adekvačiai įvykdyti užduotį ir reaguoti į aplinką yra socialinės kompetencijos esmė.
- Mokslinės literatūros sintezė leidžia paaiškinti socialinės kompetencijos daugiadimensiškumą, atkreipiant dėmesį į tai, kad pagrindiniai šios kompetencijos komponentai yra orientuoti į komunikacinę, bendradarbiavimo, darbo aplinkos, situacinę ir vertybinę kompetencijas, kurios formuoja bendrą kompleksinį derinį – specialisto socialinę kompetenciją.

2. Socialinės kompetencijos modeliui realizuoti taikomų metodų teorinių aspektų atskleidimas

- Mokslinės literatūros sintezė leidžia atskleisti aktyviųjų/eksperimentinių ugdymo(-si) metodus ryšį su socialine kompetencija pagal ugdymo proceso etapus: žinojimo etapas užtikrina minimalaus socialinės kompetencijos lygio modeliavimą, supratimo ir taikymo etapai – vidutinio, o analizės, sintezės ir vertinimo etapai – aukšto socialinės kompetencijos lygio modeliavimą. Gebėdami analizuoti, sisteminti bei vertinti individai demonstruoja aukštą socialinės kompetencijos lygį, kurio siekiama šios kompetencijos komponentais.

- Taikant aktyvių/eksperimentinių ugdymo(-si) metodus, sukuriama socialinės kompetencijos formavimo aplinka. Studentai skatinami reflektuoti, mokytis iš kitų, jausti atsakomybę ne tik už individualius veiksmus, bet ir už visą komandą. Šių metodų taikymas suteikia galimybę kritiškai mąstyti, mokytis per veiklą, kūrybiškai veikti, dirbti komandoje, spręsti problemas. Tai socialinės kompetencijos ugdymo prielaidos.
- Literatūros šaltinių analizė įrodo aktyviųjų/eksperimentinių ugdymo(-si) metodų svarbą realizuojant socialinės kompetencijos modelį. Patvirtinama, kad išanalizuoti ugdymo(-si) metodai gelbsti įsisavinant daugiau žinių ir įgūdžių, nei pasyvūs / direktyvūs metodai. Aktyviųjų/eksperimentinių ugdymo(-si) metodų taikymo pagrindas – bendravimas ir bendradarbiavimas. Be to, taikant šiuos metodus, akcentuojami studentų darbo aplinkos, situaciniai gebėjimai, vystomos vertybinės nuostatos. Tai reiškia, kad aktyvieji/eksperimentiniai ugdymo(-si) metodai padeda realizuoti socialinės kompetencijos modelį.

3. Turizmo vadybininkų socialinės kompetencijos universitetinio ugdymo tendencijos ekspertų požiūriu

- Kokybinio tyrimo metu ekspertai atskleidė savo patirtį turizmo srityje, sąsajas su turizmo vadybininkų rengimu, pateikė nuomonę apie specialistų socialinės kompetencijos ir darbo rinkos lūkesčių dermę. Ekspertų įvardintos turizmo vadybininkų socialinės kompetencijos modeliavimo probleminės sritys (turizmo studijų organizavimas, metodų taikymas, išorinių ryšių palaikymas) pagrindžia dalinį turizmo vadybininkų socialinės kompetencijos atitikimą darbo rinkos lūkesčiams.
- Ekspertai, akcentuodami dalinį turizmo vadybininkų socialinės kompetencijos atitikimą darbdavių lūkesčiams, pastebi, kad pasigendama įgūdžių, savarankiško darbo, sukuriama konkurencinė darbo aplinka, nes aplinkiniai nelinkę socialinėms kompetencijoms skirti pakankamai dėmesio. Dažnai neatitinka darbdavio ir turizmo vadybininko socialinės kompetencijos lygiui.

4. Turizmo vadybininkų socialinės kompetencijos lygio vertinimas

- Žvalgomojo kiekybinio tyrimo rezultatai rodo, kad rengiant turizmo vadybos universitetinių studijų specialistus, dominuoja informaciniai / direktyvūs ugdymo(-si) metodai (teorinis dėstymas, aiškinimas, informacinių technologijų naudojimas, refe-

ratas). Retai taikomi komandiniai projektai, diskusijos. Tai negali garantuoti sėkmės modeliuojant turizmo vadybos studentų socialinę kompetenciją. Beje, turizmo vadybos studijų modulių dokumentuose ugdymo(-si) metodai nėra detalizuojami, todėl kyla abejonių dėl jų taikymo įvairovės.

- Remiantis kiekybinio tyrimo rezultatais nustatyta, kad keičiasi tiriamų universitetų bakalauro studijų studentų socialinės kompetencijos komponentų lygis. Bendradarbiavimo, komunikacinės ir darbo aplinkos socialinės kompetencijos lygis kyla per studijų metus. Situacinės kompetencijos lygis kinta tik vienoje iš tiriamų institucijų. O vertybinės socialinės kompetencijos lygis pers studijų metus nekinta.
- Tiriamų universitetų magistro studijų studentų darbo aplinkos ir komunikacinės kompetencijos lygis kyla. Bendradarbiavimo kompetencijos lygis kilo tik vienoje iš institucijų, o situacinės ir vertybinės socialinės kompetencijos lygis nekinta magistro studijų metu.

5. Turizmo vadybininkų socialinės kompetencijos modelio pagrindimas

- Kokybinio tyrimo metu ekspertai pabrėžė priemones, kurias įgyvendinus būtų galima modeliuoti turizmo vadybos studentų socialinę kompetenciją. Modeliavimo pagrindiniai akcentai yra vidinis procesas (ugdymosi poreikių diagnostiniai tyrimai ir resursų atnaujinimas) bei išorinis procesas (teisinių dokumentų studijos, pataisų dėl turizmo vadybos studijų reglamentavimo inicijavimas).
- Aktyvių/eksperimentinių metodų taikymas ir kontrolės užtikrinimas organizuojant praktines ir savarankiško darbo užduotis, atliekant studentų atsiliepimų tyrimus bei panaudojant rezultatus kokybei užtikrinti, atskirų modulių praktinių ir savarankiško darbo užduočių aprašų rengimas ir kompetencijų (tame tarpe ir socialinės) pasiekimo lygių tyrimai yra svarbus akcentas modeliuojant turizmo vadybos studentų socialinę kompetenciją. Bendradarbiavimas su darbdaviais ir kontroliuojančiomis institucijomis kaip išorinių ryšių palaikymas modeliuojant turizmo vadybos studentų socialinę kompetenciją būtų svarbus derinant ne tik baigiamųjų darbų projektus, bet ir praktikų atlikimą.

- Remiantis teorine analize ir empiriniais tyrimais atskleidžiamas turizmo vadybos studentų socialinės kompetencijos modeliavimas ištyrus *makro* (turizmo srities ekspertai) ir *mikro* (turizmo vadybos studentai) aplinkas.

Information about the author of the dissertation

Education:

- 1994–1998 – Lithuania Christian Fund College; acquired degree – Bachelor in Philology (English major) and Social sciences (Business administration minor).
- 2002 – Lithuania Christian Fund University; acquired university degree – Bachelor in Philology (English).
- 2000–2002 – Siauliai University; acquired university degree – Bachelor in Social Science (management and business administration).
- 2002–2004 – Siauliai University; acquired university degree – Master in Social Science (management and business administration).

Work experience:

- 1998–2002 – Siauliai Ragaine secondary school, English teacher.
- 2002–2004 – Siauliai Sauletekis secondary school, English teacher.
- Since 1998 – College of Management, Law and Languages, lecturer.
- Since 2005 – College of Management, Law and Languages, Head of Scientific Research and International Relations Center, lecturer.
- 2007–2008 – Siauliai University, lecturer.
- Since 2008 – College of Management, Law and Languages, Head of the Department of Social Sciences and Humanities, Head of Scientific Research and International Relations Center, lecturer.

Areas of scientific interests:

Modeling of specialist social competence, education management, modelling of professional competences, tourism management.

Informacija apie disertacijos autorę

Išsilavinimas:

- 1994–1998 – Lietuvos krikščioniškojo fondo kolegija; suteiktas (prilygintas) anglų klb. ir verslo administravimo bakalauro kvalifikacinis laipsnis.
- 2002 – Lietuvos krikščioniškojo fondo aukštoji mokykla; įgyta anglų klb. filologo kvalifikacija.
- 2000–2002 – Šiaulių universitetas; įgytas verslo vadybos ir verslo administravimo bakalauro kvalifikacinis laipsnis.
- 2002–2004 – Šiaulių universitetas, suteiktas socialinių mokslų (vadybos ir verslo administravimo) magistro kvalifikacinis laipsnis.

Darbinė veikla:

- 1998–2002 – Šiaulių m. Ragainės vidurinė mokykla, anglų klb. mokytoja.
- 2002–2004 – Šiaulių m. Saulėtekio vidurinė mokykla, anglų klb. mokytoja.
- Nuo 1998 – Šiaulių krašto vadybos, teisės ir kalbų kolegija, dėstytoja.
- Nuo 2005 – Šiaulių krašto vadybos, teisės ir kalbų kolegija, mokslo taikomųjų tyrimų ir tarptautinių ryšių centro vadovė, dėstytoja.
- 2007–2008 – Šiaulių universitetas, dėstytoja.
- Nuo 2008 – Šiaulių krašto vadybos, teisės ir kalbų kolegija, socialinių ir humanitarinių mokslų katedros vedėja, mokslo taikomųjų tyrimų ir tarptautinių ryšių centro vadovė, dėstytoja.

Mokslinių interesų sritys:

Specialistų socialinės kompetencijos modeliavimas, švietimo vadyba, profesinių kompetencijų modeliavimas, turizmo vadyba.